

HÅLLBARHETSRAPPORT 2021

Innehåll

Året i korthet	3
Vd och ordförande har ordet	4
Det här är KRAV	5
KRAV i siffror	6
Mål för hållbar utveckling	7
Hållbarhetsmärkning	8
Regler och kontroll	10
Omvärld, marknad och kommunikation	12
Växtodling	14
Djurhållning	16
Fiske och vattenbruk	18
Livsmedelsförädling och försäljning	20
Restauranger och storhushåll	22
Import	24
Medarbetare	26
KRAVs ledord	27
Om hållbarhetsrapporten och GRI	28
GRI-index	29
KRAVs organisation	31

■ Omslagsbild: Med kampanjen Ät bättre i skördetider visade KRAV på hur man på ett hållbart sätt kan skördefesta på allt gott naturen har att erbjuda. Fotograf: Felix Swensson

■ Design och produktion: KRAV

■ Tryck: Fridholm & Partners AB

CO₂-SMART™ trycksak – co2smart.se

KRAV ekonomisk förening, Box 1037, 75 140 Uppsala, Tel 018-15 89 00,
www.krav.se – info@krav.se

Året i korthet

▶ ÖKAD JORDBRUKSMARK

Under 2021 ökade den KRAV-märkta jordbruksmarken i Sverige (åker och bete) med sammanlagt 2,2 procent. Enbart betesmarken ökade med drygt 3 procent.

▶ KRAV LANSERADE INSIKTSRAPPORT

KRAV lanserade i april 2021 insiktsrapporten Den hållbara maten. Rapporten behandlar bland annat konsumenters inställning till hållbar matkonsumtion och visar exempelvis att många är förvirrade inför det växande antalet hållbarhetsmärkning av mat.

▶ KRAV I TOPP I WWF:s GUIDER

I den uppdaterade Köttguiden 2021 fick KRAV-märkt grönt ljus i alla livsmedelsgrupper, inte bara för KRAV-märkt kött, utan även för ost, ägg och vegoprotein. KRAV-märkt kyckling var dessutom enda inom kategorin kyckling som fick grönt ljus. Även enligt WWF:s uppdaterade Fiskguide 2021 är KRAV-märkt sjömat det bästa valet.

▶ NYA EU-REGLER

KRAV arbetade intensivt med den nya EU-förordningen för ekologisk produktion som trädde i kraft januari 2022. Förordningen är mer principdriven än föregående regelutgåva och på kort sikt kommer den att innebära stora utmaningar och merkostnader för många lantbrukare. KRAV har så långt möjligt försökt anpassa reglerna till den beslutade nya EU-förordningen, för att göra övergången till nya EU-regler så smidig som möjligt.

▶ FORTSATT MINSKAD FÖRSÄLJNING

KRAVs andel av den totala dagligvarumarknaden 2021 var 2,9 procent. Försäljningen av KRAV-märkt minskade under 2021 med 7 procent i dagligvaruhandeln, jämfört med 2020. Den totala ekoförsäljningen stannade av och minskade något 2021. Samtidigt visar konsumentundersökningar på ett ökande intresse bland konsumenter för hållbart producerade livsmedel.

▶ SVT:S UPPDRAG GRANSKNING

SVT:s samhällsprogram Uppdrag granskning kritiserade KRAVs kontrollsystem. KRAV delar inte den bild som visades i programmet men har under året vidtagit åtgärder för att ytterligare förbättra och förstärka systemet.

▶ KAMPANJER OCH EN FOODTRUCK

KRAV genomförde under 2021 två stora varumärkesbyggande kampanjer, en under våren och en på hösten. Vårens kampanj "Inga bin. Ingen mat." uppmärksammade konsumenter på att det är viktigt att välja mat som inte inverkar negativt på den biologiska mångfalden. I samband med höstens kampanj gjorde KRAV tillsammans med kunder även en turné med en foodtruck, för att möta konsumenter och prata om hållbar mat.

▶ NYA REGLER FÖR BÄTTRE ARBETSVILLKOR OCH RESTAURANGER

Under 2021 slutförde KRAV den regelöversyn som resulterade i skärpta regler för bättre arbetsvillkor. Från 2022 gäller nu samma grundprinciper för alla som producerar KRAV-märkta livsmedel, oavsett var i världen ett livsmedel har odlats, fötts upp och förädlats. KRAV har även tagit fram nya restaurangmärken och uppdaterat restaurangreglerna för att förenkla och öka hållbarhetsnyttan.

FOTO: SARA ÄNGFORS

Biologisk mångfald fick stort genomslag 2021

Under 2021 har hållbarhetsfrågorna breddats i debatten, något som vi ser mycket positivt på. Klimatfrågan är förstås alltså viktig, men det har blivit en mer nyanserad diskussion inom livsmedelssektorn. Nu lyfts även exempelvis biologisk mångfald och djurvälstånd som viktiga värden, och att de ibland kan vara i målkonflikt med varandra. Sådana målkonflikter är precis det som KRAV tar hand om inom ramen för vårt regelverk, för att underlätta för både producenter och konsumenterna.

Vi på KRAV menar att helheten är viktig, både i vad som görs och hur det kommuniceras. Vi har inte tid att arbeta med en hållbarhetsfråga i taget. Utmaningarna är för stora och ofta sammanhängande. Därför är en av KRAVs styrkor att regelverket bidrar samtidigt till flera av de hållbarhetsutmaningar som vi står inför.

Det finns förstås mycket kvar att göra för att skapa en mer hållbar livsmedelsproduktion, och KRAV vill vara i framkant och driva utvecklingen. Därför har vi utarbetat visionära målbilder för områden där KRAV har extra tydliga mervärden: klimat, djurvälstånd, biologisk mångfald samt bättre arbetsvillkor. Våra visionära målbilder kommer att presenteras under våren 2022. De ska både utgöra grund för debatt, och vara en ledstjärna i fortsatt regelutveckling.

MÅNGA VILL HANDLA HÅLLBART

Det är glädjande att notera den kraftfulla försäljningsutvecklingen av ekologiskt runt om i världen – en utveckling som vi tyvärr inte ser i Sverige. Sannolikt ökar ekologisk direktförsäljning mellan svenska bönder och konsumenter, men inom dagligvaruhandeln minskar andelen för tredje året i rad. Det

finns flera förklaringar till utvecklingen, men en aspekt är att den svenska konsumenten är mer förvirrad än någonsin över vad de ska välja när de vill handla hållbart. För svenska konsumenterna vill handla mer hållbart – det var en slutsats som vi kunde dra från vårens rapport "Den hållbara maten". Det är tydligt att konsumenterna behöver guidning av hela livsmedelssektorn för att förstå hur de kan handla hållbart genom att välja ekologiskt. Såväl dagligvaruhandeln och offentlig sektor som restauranger kan bidra till detta genom att öka sitt utbud av KRAV-märkt och ekologiskt.

NYA EU-REGLER TUFFT FÖR MÅNGA

KRAV har bedrivit ett omfattande regelarbete under de senaste tre åren, för att så långt möjligt anpassa både KRAVs regelverk och de så kallade Nationella Riktlinjerna (som gäller för dem som är certifierade för ekologiskt) till den nya EU-förordningen för ekologisk produktion. Nu är regelverken äntligen lanserade, och då börjar det många gånger tuffa arbetet för lantbrukare och andra att anpassa sin verksamhet till de nya EU-reglerna. På flera sätt är dessa EU-regler steg i rätt riktning, men det finns delar som

kommer innebära en tuff omställning för många producenter.

UPPDATERADE REGLER FÖR RESTAURANG

Vid sidan av dessa regler har vi precis lanserat KRAVs "egna" uppdaterade och mer användarvänliga regler för restauranger samt för bättre arbetsvillkor. Dessutom har en genomlysning påbörjats av hur vi ytterligare kan förstärka KRAVs regelverk när det gäller bedömning av avvikelser och avstängning.

FÖRTROENDET TILLBAKA EFTER KRITIKEN

År 2021 inleddes med att SVT:s samhällsprogram Uppdrag granskning (UG) kritiserade KRAVs kontrollsystem – tyvärr utan att redovisa alla åtgärder som hade vidtagits på gårdarna utifrån KRAV-kontrollen, vilket ledde till att förtroendet för KRAV sjönk. Genom Kantar SIFO:s konsumentundersökning i höstas kunde vi dock avsluta året med att glädjande konstatera att förtroendet för KRAV är åter på samma höga nivå som före UG:s program.

- Anita Falkenek, vd
- Linus Källander, ordförande

SIGNALERAR MERVÄRDE. KRAVs regler går längre än EUs regler för ekologisk produktion, exempelvis när det gäller minskad klimatpåverkan och djurvälstånd. FOTO: PER-ERIK BERGLUND

Sveriges mest kända hållbarhetsmärkning

KRAV driver utvecklingen av hållbar livsmedelsproduktion, och hjälper konsumenterna att göra hållbara val.

KRAV bildades 1985 och är idag Sveriges mest kända hållbarhetsmärkning av mat. KRAV-märket visar att en vara är producerad på ekologisk grund, utan naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. Men KRAV går längre än EU:s regler för ekologisk produktion, och har extra höga krav för biologisk mångfald, mindre klimatpåverkan, djurvälstånd och bättre arbetsvillkor. Livsmedel som bär KRAV-märket måste uppfylla KRAVs regler, och anslutna producenter kontrolleras varje år.

OMFATTAR HELA LIVSMEDELSKEDJAN

Under mer än 35 år har KRAV-märkningens omfattning vuxit kraftigt. Först utarbetades regler för växtodling, därefter har regler för

djurhållning, slakt och livsmedelsförädling tillkommit, och senare även för restauranger och fiske. I dag omfattar KRAV hela livsmedelskedjan, för att i alla led främja utvecklingen av ekologisk matproduktion och utbudet av KRAV-märkta livsmedel. Under 2021 var nära 8 400 artiklar KRAV-märkta, producerade av 710 certifierade förädlingsföretag.

MEDLEMSBUREN ORGANISATION

KRAV är en ekonomisk förening som drivs utan vinstintresse och ägs av 24 medlemmar som representerar alla delar av livsmedelskedjan. KRAVs regler utarbetas i nära samarbete med forskare, miljöorganisationer, producenter, handel och andra företag och organisationer.

VISION

All produktion av livsmedel är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar och tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

STRATEGI

KRAV driver utvecklingen av ekologiska och hållbara livsmedel samt underlättar för aktörer i livsmedelskedjan och konsumenterna att agera ansvarsfullt.

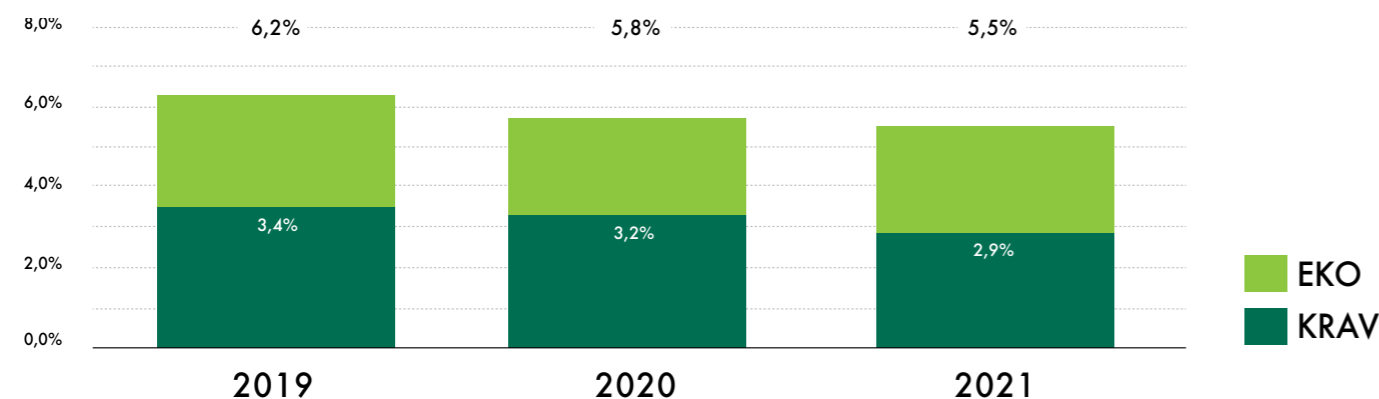
Nyckeltal 2019-2021

KRAV-certifierade:	2019	2020	2021
Primärproduktion			
Lantbrukare	3 921	3 804	3 745
Jordbruksmark (ha)* (hektar, inkl mark i omställning)*	505 020	488 082	498 839
Fiskefartyg	28	30	30
Förädling, handel och restaurang			
Livsmedelsförädlare	687	697	710
Restauranger	1 529	1 228	1 172
Konsument			
Artiklar/produkter	8 259	8 354	8 372
KRAVs nettoomsättning	44,8 MSEK	43,4 MSEK	40,2 MSEK

UTVECKLING AV ANDELEN KRAV-MÄRKTA OCH EKOLOGISKA LIVSMEDEL INOM DAGLIGVARUHANDELN

KRAVs andel av den totala dagligvarumarknaden 2021 utgjorde enligt Nielsen-statistiken 2,9 procent av den totala marknaden

inom dagligvaruhandeln (se diagrammet nedan). Försäljningen av KRAV-märkt minskade under 2021 med 7 procent, jämfört med 2020.

Källa: Nielsen ScanTrack, baserat på livsmedel med EAN-kod

KRAV bidrar till flera av FN:s globala mål

I september 2019 presenterade IFOAM en rapport som visar att det ekologiska jordbruket är en del av lösningen på många av de stora utmaningar vår livsmedelsproduktion står inför.

Det ekologiska jordbruket bidrar särskilt till 8 av de 17 globala målen (de är markerade med * i bilden ovan), varav några är de mest centrala målen: bekämpa klimatförändringar, skydda den biologiska mångfalden och säkra rent dricksvatten.

- Ekologiska gårdar har i genomsnitt 50 procent högre artrikedom av växter och pollinerare. 75% av alla grödor som används direkt för humankonsumtion pollineras av insekter.
- Det ekologiska jordbruket reducerar sitt negativa avtryck på klimatet genom att avstå från fossilkrävande konstgödsel. Globalt står produktionen av konstgödsel för hela 10 procent av jordbrukets växthusgasutsläpp.

- Ekologiska jordar har stor potential att binda koldioxid från atmosfären då de i genomsnitt innehåller en större andel kol bland annat tack vare vallodling i växtföljderna, användning av stallgödsel och odling av mellangrödor.
- Ekologiska kretsloppsmetoder kan kraftigt minska näringsläckaget och därigenom risken för övergödning och döda havsbottnar.
- Ekologiska lantbrukare bidrar till att skydda yt- och grundvattnet eftersom de inte använder naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel.

¹ Källa: Organic Agriculture and the Sustainable Development Goals (IFOAM International som har låtit University of Twente analysera över 50 forskningsartiklar och flertalet rapporter från FN:s olika organ IPBES, IPCC och FAO). www.organicSweden.se/ny-rapport-ekologiskt-jordbruk-bidrar-till-atta-av-fns-globala-mal

² Källa: Potts, S. G., Biesmeijer, J. C., Kremen, C., Neumann, P., Schweiger, O., & Kunin, W. E. (2010). Global pollinator declines: trends, impacts and drivers. Trends in Ecology & Evolution

Ekologiskt sammantaget bäst för miljö och klimat

Vår tids största utmaningar är hoten mot den biologiska mångfalden och de accelererande klimatproblemen. Under året genomfördes COP26 med bland annat stort fokus på fossila bränslen. Även livsmedelsproduktionen står för en stor andel (20-30 procent) av de globala klimatpåverkande utsläppen, men den kan också bidra till lösningar – allra helst om den bedrivs med ekologiska metoder.

Hållbara produktionsmetoder inom jord- och skogsbruk är vad som krävs för att ta itu med hoten mot biologisk mångfald och klimat. Det är budskapet i rapporten "Biodiversity and Climate Change" från ett möte 2021 mellan FN:s klimatpanel IPCC och internationella plattformen för biologisk mångfald (IPBES). På KRAV-certifierade gårdar, där hållbara ekologiska produktionsmetoder är själva utgångspunkten för verksamheten, finns 50 procent fler arter av växter, bin och andra pollinatörer, än på gårdar med icke-ekologisk produktion. Detta visar forskning från bland annat Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

SYSTEM FÖR KLIMATBERÄKNINGAR

KRAVs regelverk ställer extra höga krav utöver EU-ekologisk produktion på åtgärder för att begränsa klimatpåverkan. Under de senaste åren har KRAV tagit steg för att ytterligare stärka klimatarbetet, bland annat genom ett nytt regelavsnitt från januari 2021. Enligt de nya reglerna ska alla större lantbruksföretag och växthusodlare klimatberäkna sin verksamhet, och beräkningarna ska sedan delas med KRAV. KRAV samarbetar med aktörer som redan i dag genomför själva klimatberäkningarna, för att underlätta för lantbrukarna. Diskussion pågår med ett företag om hur klimatberäkningarnas data kan delas med KRAV på ett effektivt och gemensamt sätt.

BIOLOGISK MÅNGFALD I FOKUS

Hoten mot biologisk mångfald och klimat hänger ihop och förstärker varandra. Under 2021 kom biologisk mångfald att alltmer stå i fokus. FN inledde i oktober COP15, där konventionen om biologisk mångfald behandlas. På grund av coronapandemin hölls mötet digitalt. Förhandlingarna ska

avslutas under 2022 vid ett möte i Kunming, Kina. Förväntningarna på resultaten är stora, utifrån de uppenbara hot mot biologisk mångfald som under lång tid har rapporterats. En miljon växt- och djurarter hotas av utrotning inom de närmaste årtiondena, vilket kan få förödande effekter för livet på jorden.

KRAV genomförde under maj en omfattande kampanj för att uppmärksamma vikten av biologisk mångfald under rubriken "Inga bin. Ingen mat". Kampanjen syntes bland annat på digitala utomhustavlor och i annonser i digitala kanaler.

KRAVs RAPPORT SLÅR HÅL PÅ MYTER

I april lanserade KRAV rapporten "Den hållbara maten", en insiktsrapport som slår hål på ett antal myter om hållbar mat och matproduktion. En sådan myt är att transporter står för största delen av klimatpåverkan. Fakta är att transporter står för endast en liten del av matens klimatpåverkan, såvida den inte transporteras med flyg. En annan myt är att svenskt alltid är mer hållbart än importerat. Fakta är att man måste se till hur maten produceras för att kunna bedöma det.

Rapporten behandlar konsumenters inställning till hållbar matkonsumtion och visar att många är förvirrade inför det växande antalet hållbarhetsmärkningar av mat. Mer än hälften av 1 021 intervjuade tycker det är svårt att veta vilken hållbarhetsaspekt som är viktig att ta hänsyn till om man vill äta hållbart.

Samtidigt som det kommer allt fler märkningar och logotyper för "hållbarhet", har myndigheter börjat engagera sig och ge

besked om vad som får kallas "hållbart" och hur detta får uttryckas. KRAV anser att det behövs ett helhetsperspektiv, både i produktutveckling och kommunikation, så att inte en hållbarhetsfråga får stå tillbaka på bekostnad av en annan.

EU VILL HA ENHETLIG MÄRKNING

Arbetet inom EU med att ta fram en ny enhetlig hållbarhetsmärkning fortsätter, och kan komma att bli en del av EU-lagstiftningen så småningom. Basen är en metod för att mäta miljöavtryck, PEF (Product Environmental Footprint), utifrån livscykelanalyser (LCA) för olika typer av produkter. Tanken är att underlätta för konsumenterna att välja bland de cirka 230 miljömärkningar som finns inom EU, och att rensa upp bland "gröna påståenden" – det man brukar kalla "green washing" – och skapa en standard som gör miljömärkningar jämförbara och verifierbara i hela EU. Ett förslag från EU-kommissionen väntas under våren 2022, där PEF föreslås bli en ny EU-standard för att utvärdera "gröna påståenden".

KRAV är mycket tveksam till att utveckla PEF för livsmedel om det används mot konsumenterna, eftersom LCA inte omfattar aspekter som biologisk mångfald och djurvälstånd. Dock kan PEF och LCA-baserad information ge företag viktig information i samband med produktutveckling.

KRAVs VISIONÄRA MÅLBILDER

För att visualisera hur livsmedelsproduktionen bör utvecklas för att bli mer hållbar, påbörjade KRAV 2021 ett arbete med att ta fram visionära målbilder. KRAVs styrelse identifierade fyra områden där målbilder skulle tas fram: klimat, djurvälstånd, bättre arbetsvillkor och biologisk mångfald. De visionära målbilderna kan liknas vid en idebärande kompass, som ska hjälpa KRAV att göra tydliga ställningstaganden på områden som är viktiga för en mer hållbar planet och för svenska konsumenterna, exempelvis vid opinionsbildning genom debattartiklar. Målbilderna ska också vara ett verktyg vid KRAVs regelutveckling, och utgöra en grund vid samverkan med andra organisationer.

Målbilderna utgår från KRAVs vision och strategi (se omslagets baksida på denna rapport), och kommer att kommuniceras successivt med start under våren 2022.

RAPPORT GAV NYA INSIKTER. KRAVs släppte våren 2021 en rapport som visar att många konsumenter är förvirrade kring hållbara matval. Läs hela rapporten på krav.se.

Visionära målbilder för biologisk mångfald

Under 2021 påbörjade KRAV arbetet med att ta fram visionära målbilder för fyra områden som är viktiga för en mer hållbar planet och för svenska konsumenterna. Biologisk mångfald är en av dessa och målbilden kommer vara ett verktyg när KRAV utvecklar nya regler.

FOTO: SARA ÄNGFORS

KRAVs regler leder till hållbar produktion

Reglerna är själva grunden i KRAVs verksamhet, och översyner av olika regler görs vid behov. Under 2021 uppdaterades tre regelområden helt eller delvis, och en översyn inleddes av de allmänna certifieringsreglerna. Därutöver pågick ett intensivt arbete med att anpassa KRAVs regler till den nya EU-förordningen för ekologisk produktion inför 2022.

EU:s nya förordning för ekologisk produktion är mer principdriven än föregående regelutgåva. På kort sikt kommer den att innebära stora utmaningar och merkostnader för de svenska ekolantbrukarna, både inom växtodling och djurhållning, liksom för smålantbrukare utanför EU som exporterar ekologiska produkter hit. Detta trots att KRAV, andra svenska aktörer och väldigt många aktörer utanför Sverige har gjort stora ansträngningar för att påverka förordningens lydelse. KRAV har därefter så långt möjligt försökt anpassa reglerna till den beslutade nya EU-förordningen, för att göra övergången till nya EU-regler så smidig som möjligt.

Möjligheter till generella regelundantag har minskat i den nya förordningen. Från 2022 krävs därför att lantbrukarna ansöker om individuella undantag för inköp av enstaka konventionella djur för avel, och betydligt oftare än tidigare för att få använda konventionellt obehandlat utsäde i brist på ekologiskt.

De av KRAVs regler som uppdaterades efter översyner under 2021 gäller restauranger, produktionshjälpmedel och bättre arbetsvillkor vid produktion i andra länder. De nya reglerna innebär större hållbarhetsnytta för restauranger, bättre kontroll av arbetsvillkor i samband med import och införsel samt tydligare regler för produktansvar och krav på riskvärdering av råvaror vid produktion av produktionshjälpmedel som gödsel och växtnäring.

KONTROLLER 1-2 GÅNGER VARJE ÅR

KRAV är en tredjeparts-certifiering vilket innebär att KRAV-certifierade producenter

kontrolleras minst en gång varje år av oberoende certifieringsorgan. KRAV-certifierade djurgårdar kontrolleras alltid minst två gånger per år de första två åren som certifierade, och sedan i genomsnitt 1,3 gånger om året. KRAV-slakterier får alltid två kontrollbesök om året. Certifieringsorganen är ackrediterade för att utföra den typen av kontroller av Sveriges nationella ackrediteringsorgan Swedac.

I Sverige finns nu fem certifieringsorgan som har avtal med KRAV för att självständigt utföra kontroller utifrån KRAVs regler, sedan Valiguard har gått samman med Kiwa. På KRAVs webbplats finns en lista över de sex KRAV-ackrediterade certifieringsorganen. Dessutom finns en lista över de 50-tal certifieringsorgan utanför Sverige som har verifieringsavtal om att kontrollera KRAVs tilläggskrav i kapitel 16.

AVVIKELSER VID KONTROLL

Certifieringsorganen utför kontroller löpande utifrån KRAVs regler. Om KRAV-certifierade företag inte uppfyller reglerna, får de avvikelser eller kan bli underkända så att certifikatet dras in. Vid större avvikelser från KRAVs regler kan certifieringsorganen stänga av KRAV-certifierade företag helt i upp till tre år. Avvikelser ska åtgärdas inom en viss angiven tid, beroende på hur allvarliga de är.

Under 2021 gav certifieringsorganen 555 större avvikelser (2020: 417) och 4999 mindre avvikelser (2020: 4 796) från reglerna, totalt en ökning med 6,5% procent jämfört med föregående år. Certifieringsorganen drog tillbaka 26 certifikat från KRAV-certifierade

företag (2020: 41). Av dessa gällde 10 djurhållning. Fem företag stängdes av från KRAV under 2021 (2020: 5).

LARMÄRENDEN UNDER 2021

Under 2021 hade KRAV 10 larmärenden (2020: 6). Med larm menas "ett ärende som utgör ett tydligt och direkt hot mot KRAVs trovärdighet, eller ett klagomål som handlar om allvarliga brister som kan orsaka lidande för människor eller djur i en KRAV-certifierad verksamhet". KRAV har en särskild rutin och larmgrupp för att snabbt agera i dessa ärenden.

NÅGRA AV LARMEN UNDER 2021:

- Gårdar som fått förelägganden enligt djurskyddslagen eller domar för brott mot djurskyddslagen
Åtgärd: se nästa sida.
- PCB i ägg från KRAV-certifierad gård
Åtgärd: Äggleveranserna stoppades och spårning av källan till PCB-halterna startades omgående, liksom omfattande provtagning och analys. Provtagningen har skett kontinuerligt och visar markant minskande halter långt under gränsvärdena. Källan till föroreningen är inte helt fastställd. Efter en tid kunde ägg åter säljas i samråd med Livsmedelsverket.
- KRAV-märkning av konventionella julgranar
Åtgärd: Tre företag i södra Sverige fick sina KRAV-certifikat tillbakadragna och stängdes av från KRAV, efter grova brister vid KRAV-märkning av granar.

TILLFÄLLIG REGELÄNDRING

Enskilda fjäderfäproducenter som i en katastrofsituation har sökt och beviljats undantag av Jordbruksverket för att få använda konventionellt proteinfoder, får göra det också enligt KRAVs regler. Orsaken är akut brist på KRAV-certifierat proteinfoder och att fjäderfän är mycket känsliga för fodrets sammansättning och får snabbt bristsymptom och beteendestörningar om de får fel foder-sammansättning. Under mars 2022 remitterar vi ett förslag om vilka av de olika undantag från EU-förordningen som Jordbruksverket kan medge i katastrofsituationer som också ska gälla enligt KRAVs regler.

På grund av coronapandemin har certifieringsorganen under 2021 fått göra kontroller av KRAV-anslutna företag på distans, där riskerna för regelavvikelse bedömts som små – dock inte inom djurhållning och slakt. Till skillnad från EU-ekologiska företag, har KRAV-anslutna företag trots pandemin fått samma frekvens av extrakontroller som under ett vanligt år.

UPPDRAG GRANSKNING

Under hösten 2020 besökte reportrar på SVT:s samhällsprogram Uppdrag granskning (UG) KRAV-anslutna gårdar och slakterier, för att granska eventuella brister i djuromsorgen. KRAV inhämtade då alla förelägganden från samtliga länsstyrelser från 2018 till och med maj 2020, sammanlagt 1 245 förelägganden på alla typer av gårdar över hela landet.

När KRAV analyserade och kontroll-

erade föreläggandena mot registret över KRAV-anslutna djurgårdar, visade det sig att endast 13 KRAV-certifierade aktiva lantbrukare fanns bland dessa 1 245 förelägganden. Flertalet av dem hade efter certifieringsorganens kontroller fått avvikelser eller sina certifikat tillbakadragna, men efter förnyad prövning åter blivit KRAV-anslutna. På de återanslutna gårdarna hade certifieringsorganen gjort extra kontroller och säkerställt att lantbrukaren hade vidtagit åtgärder och att djuren hade det bra.

KRAVs analys visade dessutom att 99,5 procent av alla 2 300 KRAV-certifierade gårdar med djurhållning inte hade fått något föreläggande under perioden, och att det inte fanns några aktiva KRAV-anslutna djurgårdar med djurförbud.

Denna analys tillsammans med KRAVs rutinmässiga uppföljning av avvikelser, tillbakadragna certifikat och avstängningar visar att certifieringssystemet och dess kontroller fungerar väl.

STÄNDIG UTVECKLING AV KONTROLLEN

Även om KRAVs kontrollsystem fungerar bra, arbetar KRAV för ständig förbättring av både regler och kontroller. Det sker bland annat genom att tillämpningen av KRAVs regler kalibreras tillsammans med certifieringsorganen varje halvår, så att alla certifieringsorgan tillämpar KRAVs regler på samma sätt. Under 2021 utredes dessutom om det finns åtgärder som kan göra kontrollen av KRAVs regler ännu effektivare.

STÖRRE YTOR. Varje KRAV-certifierad höna ska ha tillgång till minst 4 m² yta på rastgården utanför stallet.
FOTO: SARA ÄNGFORS

DETTA HAR SKETT UNDER 2021

Ett nytt datainsamlingssystem har konstruerats och tagits i drift som överför information mellan certifieringsorganen och KRAV.

En översyn av de allmänna certifieringsreglerna (kapitel 2) har inletts för att vid behov stärka möjligheten att dra tillbaka certifikat och stänga av aktörer med stora brister.

INFORMATION PÅ WEBBPLATSEN

Inför SVT:s sändningar skickade KRAV information och frågor & svar till cirka 10 000 kunder, medlemmar och andra kontakter om läget på KRAVs djurgårdar och vad KRAVs egen analys visade.

Upprörda konsumenter hörde av sig till KRAV när programmen sändes, och togs emot av KRAVs medarbetare som svarade och hänvisade till www.krav.se. Där fanns information om varje gård som figurerade i programmen samt om KRAVs kontroll. Över 25 000 personer läste KRAVs frågor & svar på webbplatsen.

KRAV följde under våren upp programmen med samtal och möten med kunder runt om i Sverige. Många hade behov av att prata om vad de sett och hört i programmen och få sina frågor besvarade. Reaktionerna varierade från skarp kritik till beröm för hur KRAV hade hanterat situationen.

Konsumentundersökningar som KRAV har låtit Kantar SIFO genomföra, visar att förtroendet för KRAV sjönk efter UG:s program under våren 2021. Vid en uppföljande undersökning i november 2021 hade förtroendet för KRAV stigit, och låg åter på samma nivå som innan programmen sändes.

Stort intresse för hållbart bland konsumenterna

Om vi äter och framställer maten mer hållbart, kan vi lösa många samhällsproblem – kopplat såväl till klimat och miljö som till hälsa och sociala villkor. Under våren 2021 genomförde KRAV en djuplodande undersökning för att ta reda på hur svenska konsumenterna ser på hållbar matkonsumtion och vilka de främsta hindren är för att handla mer hållbart. Undersökningen utmynnade i rapporten "Den hållbara maten 2021".

Rapporten bygger på en omfattande omvärldsanalys, en digital enkät som besvarades av 1 021 personer representativa för Sverige samt djupintervjuer med 18 experter och 12 hållbarhetsmedvetna konsumenter. Det visade sig att de flesta konsumenter (66 procent) som äter hållbart valde alternativet att de gör det för sin egen skull, men att nästan lika många (65 procent) valde att svara att de gör det för klimatets och miljöns skull, och 64 procent för djurens skull. Undersökningen visade också att konsumentintresset för hållbarhet är stort, men att ganska få tycker att de har tillräckliga kunskaper om vad olika hållbarhetsaspekter innebär, exempelvis hur livsmedelsproduktion kan främja markens bördighet eller den biologiska mångfalden.

FÖR MÅNGA MÄRKNINGAR

Fler än hälften tycker att det finns för många hållbarhetslogotyper och märkningar och vet inte vilka de kan lita på, och många konsumenter anser att det inte behövs märkningar alls när de handlar närproducerat eller direkt från en producent. Kanske kan det delvis förklara den sjunkande försäljningen av ekologiskt och KRAV-märkt i butiker, medan försäljningen i gårdsbutiker ökar. Men utan tredjepartsmärkningar är det svårt att veta om maten är framställd på ett hållbart sätt, oavsett om den kommer från grannen eller från andra sidan jorden.

HÖGT FÖRTROENDE FÖR KRAV

Den årliga konsumentundersökning som Kantar SIFO gjorde hösten 2021, visade att KRAV fortsätter att vara den mest kända hållbarhetsmärknings av livsmedel i Sverige, som 99 procent av alla i åldern 18-70 känner till. Sifoundersökningen bekräftar att konsumenternas vilja att handla hållbara livsmedel ökar, och fler än hälften

(51 procent) uppgav i undersökningen att KRAV-märkningen gör det enkelt att välja hållbara livsmedel.

EU ÖRONMÄRKER PENGAR TILL EKO

Våren 2020 släpptes EU:s livsmedelsstrategi "Farm to fork", som en del av EU:s hållbarhetsstrategi "Green Deal" (den gröna given). Ett av målen i Farm to fork är att andelen ekologisk jordbruksmark inom EU ska öka från ca 8 procent till 25 procent år 2030. I mars 2021 antog kommissionen en handlingsplan för hur detta ska bli verklighet, den första planen för ekologisk produktion sedan 2014. Enligt handlingsplanen ska exempelvis 30 procent av EU:s budget för forskning och utveckling inom jordbruk, skog och landsbygdsutveckling öronmärkas till ekosektorn. En studie ska också göras som visar det verkliga priset på mat med målet att mat som produceras på ett icke-hållbart sätt ska bli dyrare.

EKOMARKNADEN VÄXER

Något som blev alltmer uppenbart under 2021 var hur marknaden för ekologiska livsmedel växer kraftigt i vår omvärld, medan den har avstannat och minskar något i Sverige. I Tyskland har ekoförsäljningen ökat kraftigt två år i rad, under 2020 med 22 procent och under 2021 enligt prognoser med ytterligare 6 procent. Även i vårt

grannland Danmark har försäljningen ökat trots en redan hög marknadsandel. Men i Sverige minskade den totala försäljningen av ekologiskt 2021 med 0,5 procent jämfört med 2020.

Det finns dock positiva ekotrender i Sverige. Gårdsförsäljningen av ekologiskt ökar, liksom Systembolagets försäljning, och andelen ekologiskt i offentlig sektor ligger 2021 kvar på en mycket hög nivå. Men i handeln, där det mesta av livsmedlen säljs, minskar andelen ekologiskt för andra året i rad. Under 2021 sjönk handelns försäljning av ekologiskt i Sverige med 5,4 procent jämfört med 2020.

Trots detta visar konsumentundersökningar att svenskar vill handla hållbart, men att många tycker att den tilltagande mängden av hållbarhetsmärkningar förvirrar. Andra orsaker kan vara att utbudet av ekologiska livsmedel har minskat, och att handeln de senaste åren har haft färre säljdrivande aktiviteter för ekologiska livsmedel.

KAMPANJER VILL VÄCKA INTRESSE

KRAV genomförde under 2021 två stora varumärkesbyggande kampanjer, en under våren och en på hösten. Dessa kampanjer vill på ett överraskande sätt väcka intresse för KRAV bland konsumenterna som ännu inte köper KRAV-märkt. Vårens kampanj "Inga bin. Ingen mat." uppmärksammade konsumenterna på att det är viktigt att välja mat som är producerad så att den inte inverkar negativt på den biologiska mångfalden.

KRAVs varumärkeskampanj "Ät bättre i skördetider" syntes på reklampelare på stan.

PÅ TURNÉ. KRAVs foodtruck besökte Malmö, Uppsala och Stockholm.

Höstens kampanj "Ät bättre i skördetider" lyfte fram alla höstens nyskördade grödor tillsammans med butiker och näthandel. Kampanjerna visades i annonser på digitala utomhustavlor och i press, genom filmer och annonser i digitala kanaler, i debattartiklar, på Youtube, i TV4 Play och i KRAV-certifierade producenters sociala medier. Kampanjmätningar av varumärkeskampanjerna visade bland annat att betalningsviljan för KRAV-märkta livsmedel ökade bland dem som hade tagit del av kampanjerna.

FOODTRUCK FYLLED MED KRAV-MÄRKT

Under höstkampanjen gjorde KRAV tillsammans med kunder också en foodtruck-turné till Malmö, Uppsala och Stockholm. Foodtrucken var fylld med KRAV-märkta produkter från de KRAV-certifierade livsmedelsproducenterna Falköpings Mejeri, Frebaco, Magnihill, Svegro och Saltå Kvarn. Av produkterna gjorde kockar på plats i foodtrucken smakportioner av grillrost, ärtguacamole, matvete och färska örter, som bjöds till förbipasserande på gator och torg tillsammans med samtal om vad KRAV-märkt mat står för.

Andra mindre kampanjer hölls vid högtiderna påsk, midsommar och jul, då KRAV

tipsade om KRAV-märkt mat och hjälpte konsumenterna att hitta jordgubbar, äpplen, julskinka och mycket annat genom listor och guider på webbplatsen.

KRAFTSAMLING UNDER EKO-SEPTEMBER

För tredje året i rad samarbetade KRAV med Organic Sweden, Ekologiska Lantbrukarna, Sveriges Konsumenter och Naturskyddsföreningen i kampanjen Eko-september. Idén med kampanjen är att hela livsmedelskedjan och ideella organisationer kraftsamlar för att tillsammans erbjuda mer information och ökad kunskap om hur den ekologiska maten produceras och vad den bidrar till, för att öka försäljningen av ekologisk mat och dryck. Under kampanjen 2021 skyltade drygt 400 butiker upp med extra material om mejeri, ägg, spannmål och frukt & grönt, och minst 23 ekologiska lantbruk öppnade för allmänhetens besök.

PR GAV BRA GENOMSLAG

KRAV deltog under året i den allmänna debatten kring fördelar med ekologisk och KRAV-märkt livsmedelsproduktion med elva debattartiklar och tre debattreplikor, varav tre debattartiklar var regionalt anpassade. Spridningen blev mycket god, totalt 187

publiceringar, där de regionalt anpassade sprids över hela landet. Över 40 pressmeddelanden skickades ut till media, med bra genomslag.

WEBBPLATSEN FICK PUBLISHINGPRISET

Den nya webbplats som KRAV lanserade under sommaren 2020 vann Publishingpriset guld i kategorin Webb 2021 för föreningar. Motiveringen till vinsten löd: "För inbjudande ingångssida, lättillgängliga texter, personligt tilltal och medveten färganvändning."

KRAV har under året fortsatt att samarbeta med en rad aktörer på olika sätt, såsom Bergkvist Publishing, EkoWebb och Telge Energi. Många event och aktiviteter hölls digitalt på grund av coronapandemin.

PLATTFORM FÖR HANDELSUTBYTE

Ekoportalen är en plattform som har utvecklats av Organic Sweden. Den ska koppla ihop ekologiska och KRAV-certifierade producenter med inköpare i Sverige och internationellt. Både förpackade produkter och råvaror hanteras via portalen.

Mer KRAV-märkt jordbruksmark 2021

Ekologisk och KRAV-certifierad växtodling är bra för den biologiska mångfalden, miljön och klimatet, liksom för bönder och konsumenter. Under 2021 ökade den KRAV-märkta jordbruksmarken (åker och bete) sammanlagt med 2,2 procent. Enbart betesmarken ökade med drygt 3 procent.

I den EU-förordning för ekologisk produktion som började gälla 2022, fanns ännu vid slutet av 2021 en del oklarheter kring hur svenska KRAV-bönder och andra ekologiska odlare skulle tolka reglerna. Det gällde exempelvis växthusodlare. I EU-förordningen finns en ambition att komma bort från monokulturer, det vill säga endast en typ av gröda i växthus eller frilandsodlingar. Därför krävs enligt nya förordningen en mångfald i odlingen som kan gynna andra arter och markens bördighet. Men det saknas detaljerade anvisningar om hur det ska gå till. Under 2022 behöver certifieringsorganen samla in erfarenheter av de nya reglerna från odlarna.

Antalet KRAV-certifierade växthusodlare har under de senaste åren ökat, från 122 år 2017 till 152 stycken 2021. Enligt Jordbruksverkets branschöversikt för 2017-2020 har utvecklingen inom trädgårdsnäringen under dessa år generellt sett varit positiv, på flera sätt. Användningen av fossila bränslen har minskat, medan investering i sol- och vindenergi ökat. Även andelen företag med växthusodling som inte använder växtskyddsmedel har ökat, och uppgick 2020 till en fjärdedel av alla svenska växthusföretag – inklusive ekologiska och KRAV-märkta.

ANSÖKNINGAR KRÄVS FÖR UNDANTAG
EU strävar efter att göra det ekologiska jordbruket mer självständigt och oberoende av konventionella produkter. Men den nya EU-förordningen innebär tyvärr mer administration och kostnader, när lantbrukaren behöver ansöka om undantag från reglerna för att det saknas ekologiska alternativ, exempelvis ekologiskt utsäde och växtförkningsmaterial. Jordbruksverket kan ge generell dispens för vissa frösorser och grödor, i övrigt måste odlaren mot betalning från 2022 ansöka om och få undantag beviljat före sådd via databasen OrganicXseeds, se.organicxseeds.com. Ansökan skickas sedan automatiskt vidare till den sökandes certifieringsorgan för handläggning.

Om ekoodlaren har fått undantag beviljat före sådden för att använda konventionellt kemiskt obehandlat frö – eller om Jordbruksverket har beslutat om ett generellt undantag för vissa grödor och sorter – får fröplantor som dras upp med konventionellt frö säljas som ekologiska.

NYA REGLER FÖR VÄXTNÄRING
Utöver arbetet med att anpassa KRAVs regler till den nya EU-förordningen, gjorde KRAV under 2021 en översyn av sina egna regler för så kallade produktionshjälpmedel (insatsmedel

i växtodling). Bakgrunden var att man under 2020 hade funnit kemikalierester i växtnäring märkt med KRAV-pilen, som är godkänd för ekologisk produktion. Kemikalieresterna kom från en konventionell restprodukt. Eftersom det råder brist på ekologisk växtnäring råvara är det tillåtet att använda konventionella restprodukter enligt KRAVs regler. Även om kemikalieresterna låg under de gränsvärden som gäller för livsmedel, påverkades exempelvis tomatodlingar negativt.

De uppdaterade reglerna gäller från 2022 och innebär ett stärkt produktansvar och att producenten ska analysera råvarorna vid misstanke om att de kan innehålla bekämpningsmedelsrester som kan skada grödorna, och att KRAV kan stoppa skadliga produkter om de trots allt skulle komma ut på marknaden.

EKO-DISKUSSIONER VIA WEBBINARIER
När coronapandemin under 2021 fortsatte att begränsa möjligheten till kontakter, bjöds KRAV-anslutna lantbrukare in till digitala seminarier, så kallade webinarier. Där fick de lyssna på erfarna ekoodlare, rådgivare och forskare, och diskutera biologisk mångfald, men även sådant som marknadsföring, teknikutveckling och det ekologiska lantbrukets framtid.

VÄXTHUSODLARNÄ ÖKAR. 2021 fanns det 152 KRAV-certifierade växthusodlare, det är en ökning med 30 stycken sedan 2017.

FOTO: SARA ÄNGFORS

PLATTFORM FÖR INSATSMEDEL

KRAV har i samarbete med forskningsinstitutet FiBL utvecklat en plattform för insatsmedel som är tillåtna att använda i svenska ekologiska lantbruk. Plattformen www.insatslista.se lanserades oktober 2021 och innehåller nästan 800 produkter. Den kommer att fungera som en katalog över de tillåtet-bedömda insatsmedel som finns att köpa i svensk handel, och den omfattar jord, gödsel- och jordförbättringsmedel, växtskyddsmedel, fodermedel och ensileringsmedel.

EKO-MARKEN ÄR OFTAST KRAV-MÄRKT

Enligt Jordbruksverkets statistik har jordbruksmark omställd till ekologisk odling ökat med 27 procent de senaste tio åren, och utgjorde 20 procent av den totala jordbruksmarken i Sverige år 2020. Det nationella målet är att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska vara ekologiskt certifierad år 2030. En stor andel av den ekologiska arealen är och förväntas vara KRAV-certifierad.

Marknadsdata för växtodling

År 2021 fanns det 395 676 hektar KRAV-godkänd åkermark, inklusive åkermark under omställning (2020: 388 142 ha). Det utgör 16 procent (2020: 15 procent) av all åkermark i Sverige.

Den KRAV-certifierade jordbruksmarken (åker- och betesmark inklusive mark under omställning) minskade med 3,5 procent från 2019 till 2020, men ökade med 2,2 procent från 2020 till 2021. Den var under 2019: 505 020 ha, 2020: 488 082 ha och 2021: 498 839 ha.

KRAV-certifierad jordbruksmark (åker- och betesmark inklusive mark under omställning) utgjorde 17 procent av all jordbruksmark i Sverige 2021.

FÖRDELNING AV GRÖDOR PÅ KRAV-GODKÄND JORDBRUKSMARK 2021 (2020)

Källa: KRAV

KRAV

- ▶ Minskad tillförsel av tungmetaller
- ▶ Förhindra näringsläckage till vattendrag
- ▶ Effektivt näringsutnyttjande

Varierad växtföljd
Ingen konstgödsel
Inga kemiska bekämpningsmedel
Ingen GMO
Ekologiskt utsäde

De flesta KRAV-certifierade djurgårdar har naturbeten

Över 90 procent av alla KRAV-certifierade gårdar med nötkreatur och får har naturbetesmarker, där djuren betar. Det visar KRAVs statistik, och gensvaret blev stort när KRAV i maj 2021 skickade regionalt anpassade debattartiklar om detta till media runt om i Sverige. Naturbetesmarker är oerhört artrika, och mycket viktiga för den biologiska mångfalden, och medvetenheten om hur viktig biologisk mångfald är för vår framtid blir allt större.

Det har blivit en hel del nyheter för KRAV-bönder med djur i och med den nya EU-förordning för ekologisk produktion som började gälla från 2022. Mest kännbart blir kanske att den enskilde lantbrukaren från 2022 i vissa fall måste betala för ansökningar om undantag hos Jordbruksverket. Det gäller exempelvis vid avhorning av nötkreatur och getter, och vid köp av konventionella avels- och rekryteringsdjur, när det inte finns KRAV-certifierade eller EU-ekologiska djur att tillgå.

EU SKÄRPER REGLER

Undantaget för att få hålla kor uppbundna har skärpts av EU, så att endast gårdar med maximalt 50 vuxna nötkreatur får hålla djur uppbundna.

De nya EU-reglerna innebär också att ungtjurar som ska skickas till slakt före sommaren inte längre får hållas endast inomhus efter betessläpp fram till slaktdatum. KRAV har anpassat sina regler för att tillåta att ungtjurar anmälda till slakt får hållas inne, till 15 juni respektive 1 juli, om

de även har tillgång till en rastgård.

När det gäller fjäderfå har det tillkommit en rad detaljregler i den nya EU-förordningen, vilket bland annat påverkar utformningen av stall, verandor och rastgårdar.

GRÖNT LJUS FÖR GÅRDSSLAKT

I september kom förändringar i EU:s hygienregler för livsmedel som öppnar för möjligheten att avliva djur på den egna gården. Ändringarna innebär att nötkreatur och grisar får avlivas direkt på gården för vidare styckning vid ett godkänt slakteri. Livsmedelsverket tar nu fram svenska tillämpningar för hur reglerna kan användas i Sverige. KRAV välkomnar detta, och bidrar med synpunkter för att tillämpningarna ska bli så bra att det kan bli tillåtet även i KRAV-certifierad produktion.

KRAV har detaljerade regler om hur djur ska hanteras vid slakt, något som EU-förordningen för ekologisk produktion saknar. I syfte att utveckla och förbättra djurvälståndet deltar KRAV i ett forskningsprojekt vid Sveriges

Lantbruksuniversitet, där målet är att ta fram ett vetenskapligt baserat stöd för hur ekologiska nötkreatur och grisar bör hanteras vid slakt.

KRAV deltar även i ett projekt lett av forskningsinstitutet RISE och Eldrimner, som ska utmynna i en uppdaterad handbok om småskalig slakt och förädling. Handboken kan vara ett bra stöd för småskaliga slakterier och förädlare för att leva upp till lagstiftningen och KRAVs regler.

STORT UTBROTT AV FÅGELINFLUENZA

Fjäderfäbranschen drabbades under vintersäsongen 2020–2021 av det största utbrottet av fågelinfluensa hittills i Sverige, både sett till antalet drabbade besättningar och antalet djur. De första fallen konstaterades i Skåne i november 2020, och viruset spreds sedan främst till besättningar i Götaland, men även längre norrut i landet via flyttfåglar. Totalt konstaterades utbrott i 24 fjäderfäbesättningar varav några var på KRAV-certifierade gårdar. Totalt fick omkring 100 000 KRAV-certifierade fjäderfän avlivas.

BETADE MARKER GER BIOLOGISK MÅNGFALD. Det finns i snitt 40 olika växtarter per kvadratmeter på naturbetesmarker, där djur betar. Den rika växtligheten drar i sin tur till sig insekter och andra djur. FOTO: SARA ÄNGFORS

GES MÖJLIGHET TILL NATURLIGT BETEENDE

KRAVs regelverk för djurhållning utgår från EU-förordningen för ekologisk produktion, med krav på ytterligare god djurvård. Reglerna omfattar djurets liv från födsel till slakt – alltifrån foder, bete, stallar till hur djuren tas omhand. Grundprincipen är att KRAV-certifierade djur ska kunna leva så naturligt som möjligt. Det innebär att djuren får gå ute och plocka, beta eller böka, och har stora utrymmen att röra sig på. Det foder som ges ska vara KRAV-märkt och till stor del komma från den egna gården.

WWF:s KÖTTGUIDE GAV KRAV GRÖNT LJUS

WWF:s Köttguide hjälper konsumenter att välja det mest hållbara köttet. I den uppdaterade Köttguiden i november 2021 fick KRAV-märkt grönt ljus i alla livsmedelsgrupper, inte bara för KRAV-märkt kött, utan även för ost, ägg och vegoprotein. Grönt ljus ges i guiden till de mest hållbara valen. KRAV-märkt kyckling var den enda inom kategorin kyckling som fick grönt ljus.

- ▶ Högre andel foder från den egna gården
- ▶ Grisar ska kunna beta och böka
- ▶ Systematiskt arbete för djurhälsa
- ▶ Detaljerade regler för djurvård vid slakt
- ▶ Högre andel grovfoder
- ▶ Mer bete för mjölkkor och ungnöt
- ▶ Kalvar ska kunna födas i avskildhet
- ▶ Höns och kycklingar ska ha tillgång till sandbad.

- ▶ Djuren ska ha möjlighet att vistas ute
- ▶ Ekologiskt foder
- ▶ Ingen förebyggande behandling med läkemedel.

Antal KRAV-certifierade djur 2021

Under 2021 har antalet djur på KRAV-certifierade gårdar ökat.

Värphöns

1,1 miljoner - (2020: 1,1 miljoner)

Nötkreatur

274 600 - (2020: 267 000)

Slaktsvin

30 300 - (2020: 31 400)

Lamm

36 500 - (2020: 38 700)

Slaktkyckling

750 000 - (2020: 740 000)

KRAV-märkt sjömat rekommenderas

I Sverige äter vi cirka 14 kilo sjömat per person och år, vilket motsvarar 1-2 måltider i veckan. Fisk ger många hälsofördelar och fisk och skaldjur från hållbara bestånd är en viktig del av en hållbar livsmedelsförsörjning. Enligt WWF:s uppdaterade Fiskguide 2021 är KRAV-märkt sjömat det bästa valet.

KRAV-certifierad uppfödning av fisk i nätkassar i hav, sjöar eller i dammar på land, följer helt EU:s regler för ekologisk produktion. Utanför Norges kust finns KRAV-certifierad uppfödning av lax, men i Sverige bedrivs ingen ekologisk uppfödning av fisk. Det beror till viss del på att utvecklingsfokus för fiskuppfödning i Sverige ligger på landodlingar i recirkulerande system, så kallade RAS-anläggningar, och dessa kan inte certifieras enligt EU:s eko-regler. Under 2022 väntas ett nytt vattenbrukskapitel i de Nationella Riktlinjerna, som innebär en anpassning av EU-förordningen för ekologisk produktion till svenska förhållanden.

ÄTBAR TÅNG ODLAS MED UNIK METOD

KRAV-märkt vildfångad fisk får enbart fiskas på MSC-certifierade bestånd. Även KRAV-certifierad odling av musslor sker på MSC-certifierade bestånd. Under 2021 fanns två KRAV-certifierade företag som odlade tång respektive musslor i vatten. Båda företagen är väletablerade och KRAV-certifierade sedan många år tillbaka. Det ena företaget har utvecklat en unik metod för att odla ätbar tång i havet, och är en av Europas ledande producenter av hållbart odlad sockertång. Företaget har skalat upp sin verksamhet under 2021 och kommer att skala upp den ytterligare under 2022. Storskaliga tångodlingar ger en råvara som binder koldioxid och fosfor och bidrar därmed till minskad övergödning av

våra hav. Att odla växtbaserad mat i havet tar inget land i anspråk, samtidigt som havsmiljön förbättras genom ökad biologisk mångfald av andra arter i och kring odlingarna.

MUSSLOR MINSKAR ÖVERGÖDNING

Musselföretaget är Sveriges största producent av odlade blåmusslor, och levererar året runt. KRAV-märkta musslor odlas på band, för att inte skada havsbotten eller andra djurarter. Musslor som odlas i hav behöver inga tillsatser eller foder. De förökar sig själva och hjälper dessutom till att rena vattnet. Musslor äter plankton som frodas i näringsrikt kustvatten och bidrar till att minska övergödningen. Jämfört med andra animaliska livsmedel är mat från sjö och hav ofta ett mer hållbart alternativ. Musslor är dessutom proteinrika, både som livsmedel och i foder till exempelvis höns. Musselskal kan också användas som gödselmedel på åkermark.

KRAV FÅR GRÖNT LJUS I FISKGUIDEN

Världsnaturfondens Fiskguide uppdaterades 2021, och bedömer 89 fiskarter som finns på svenska marknaden. All KRAV-märkt fisk får grönt ljus i guiden, som bästa val för konsument, dagligvaruhandel och restauranger. Bland KRAV-märkta fiskar som får grönt ljus finns havsabborre, kolja, lax, sill, strömming och torsk.

Fiskguiden finns att läsa på fiskguiden.wwf.se

KRAV BÄSTA VALET. All KRAV-märkt fisk, däribland lax, får grönt ljus i uppdateringen av WWF:s fiskguide: fiskguiden.wwf.se
FOTO: ADAM KLINGETEG

MCS ÄR GRUNDEN I KRAVs FISKE REGLER

KRAV-märkt vildfångad fisk måste komma från MSC-certifierade bestånd, vilket innebär att livskraftigheten har bedömts vara god. KRAV har därutöver fler regler, till exempel att fiskeredskapen som används ska begränsa skador på andra djur och minimera bifångster av fiskarter som inte är avsedda att fångas. I KRAV-certifierat fiske är bottenrälning av annat än nordhavsräka förbjudet. Bottenrälning kan skada botten och andra arter i havet, och är mycket bränslekrävande.

CERTIFIERING AV FISKEFARTYG

För att fisk och skaldjur ska kunna KRAV-märkas måste även fiskefartygen vara certifierade. Fiskefartyg som ingår i ett MSC-fiske i Nordostatlanten, Östersjön eller nordiska sötvatten kan bli certifierade enligt KRAVs regler. På fartygen granskar certifieringsorganen faktorer som spårbarhet, fiskvälfärd, kemikalier och bränsleförbrukning.

KRAV-MÄRKTA VATTENBRUK

Med vattenbruk menas odling av fisk, skaldjur eller alger. KRAV-certifierade vattenbruk följer EU-förordningen för ekologisk produktion. Det betyder att vattenbrukaren ska se till att djur får möjlighet att utöva sina naturliga beteenden och att omgivande ekosystem inte tar skada av produktionen. Det är inte tillåtet att tillsätta syntetiska tillsatser i fodret och sjukdomar ska om möjligt bekämpas biologiskt.

Marknadsdata för fiske och vattenbruk

År 2021 fanns 7 KRAV-certifierade företag (2020:7) med totalt 30 fiskefartyg (2020:30), som fiskar torsk, kolja, sej, nordhavsräka och nordsjösill som kan KRAV-märkas. Dessutom fanns 6 vattenbruksföretag (2020:4) som odlar KRAV-märkta musslor, lax och alger.

KRAV-MÄRKT FISKE

- ▶ Striktare krav på fiskemetoder (bottenrälning tillåten endast för nordhavsräka)
- ▶ Striktare krav gällande främmande ämnen (risk för hälsa och miljö)
- ▶ Krav på låg bränsleförbrukning

- ▶ Hållbara fiskebestånd
- ▶ Minskad miljöpåverkan
- ▶ God fiskeförvaltning

KRAV-MÄRKT VATTENBRUK

- ▶ KRAVs allmänna regler på verksamheten, bland annat krav på miljöpolicy, klimathänsyn och förnybar el

- ▶ Omgivande ekosystem får inte skadas
- ▶ Inga syntetiska tillsatser i fodret
- ▶ Sjukdomar ska om möjligt bekämpas biologiskt

Pandemin påverkade försäljningen kraftigt

När man talar om "pandemieffekter", så gäller det i hög grad hur försäljningen av livsmedel har påverkats av de senaste två årens coronapandemi. Under 2020 när samhället stängde ner och de flesta åt sin mat hemma, ökade butikernas försäljning av ekologiska livsmedel kraftigt. Jämfört med den ökningen minskade sedan butikernas försäljning märkbart under 2021, då samhället hölls mer öppet.

Den totala ekoförsäljningen stannade av och minskade något 2021 (-0,5 procent), men om man jämför 2021 med tiden före pandemin, låg ekoförsäljningen 2021 fortfarande på en något högre nivå i förhållande till 2019 och åren dessförinnan. En tydlig trend är dock att det har skett en förskjutning mellan försäljningskanalerna. Jämfört med 2020 minskade försäljningen av ekologiskt 2021 i dagligvaruhandeln med 5,4 procent, enligt Ekologiska Årsrapporten 2021. Samtidigt ökade ekoförsäljningen inom offentlig sektor, på privata restauranger, Systembolaget och i direktförsäljningen via gårdsbutiker.

MINDRE EXPONERING I BUTIKER

Tillbakagången av ekoförsäljningen i fysiska butiker anses till viss del bero på butikernas avtagande exponering och marknadsföring, parallellt med en ny uppseglande trend för närodlat och svenskt. Även ett minskat utbud av ekologiska varor i fysiska butiker anses bidra till den minskade butiksförsäljningen.

Samtidigt som butiksförsäljningen av ekologiska varor har stannat av, visar flera av de senaste årens konsumentundersökningar på ett stort och ökande intresse bland konsumenter för hållbart producerade livsmedel.

ÖKAT INTRESSE FÖR SAMVERKAN

Under de senaste åren kan man spåra ett ökat intresse till samverkan och samarbete inom livsmedelsbranschen, exempelvis i Hållbar livsmedelskedja där en grupp företag arbetar tillsammans för att hela branschen ska bli mer hållbar, och Sweden Food Arena som samlar branschen i forsknings- och innovationsprojekt.

Ett konkret exempel på ökad samverkan är uppslutningen kring den foodtruck-turné som hösten 2021 gick till Malmö, Uppsala och Stockholm där flera KRAV-certifierade livsmedelsproducenter deltog. Målet var att sprida information om KRAV och öka intresset för KRAV-märkta produkter. Ett liknande evenemang planeras inför 2022. Även i de återkommande Eko-septemberkampanjerna, där hela eko-branschen arbetar för att öka försäljningen av ekologisk och KRAV-märkt mat, har märkts ett större intresse för samverkan.

HEMKÖP SÄLJER KRAV-MÄRKT I LÖSVIKT

Sedan våren 2021 finns en möjlighet för butiker, restauranger och caféer som inte är KRAV-certifierade att använda KRAVs

namn och märke i samband med försäljning av oförpackade KRAV-märkta produkter, ett exempel på detta är försäljning av grönsaker i lösvikt. Det som krävs är att man registrerar sig hos KRAV för varumärkesanvändning. Registreringen var gratis under 2021, därefter får den göras mot en mindre avgift. Hemköp valde under 2021 att registrera alla sina centralt ägda butiker, som därmed kan erbjuda sina kunder KRAV-märkta livsmedelsprodukter i lösvikt.

GRILLOST AV KRAV-MÄRKT MJÖLK

När Falköpings Mejeri för några år sedan såg att försäljningen av ekologisk och KRAV-märkt mjölk gick ner, valde de att använda mjölken till ost. Eftersom marknaden hade börjat efterfråga svenskproducerad grillost, beslöt mejeriet att utveckla en sådan. Resultatet blev en uppskattad och kompakt ost som går utmärkt att steka eller grilla. Grillosten lanserades 2021. Pandemin gjorde att lanseringen gick trögt i starten, men efter något halvår började allt fler livsmedelskedjor ta in den. Nu finns osten att köpa i de flesta butikskedjor.

Marknadsdata Livsmedelsförädling

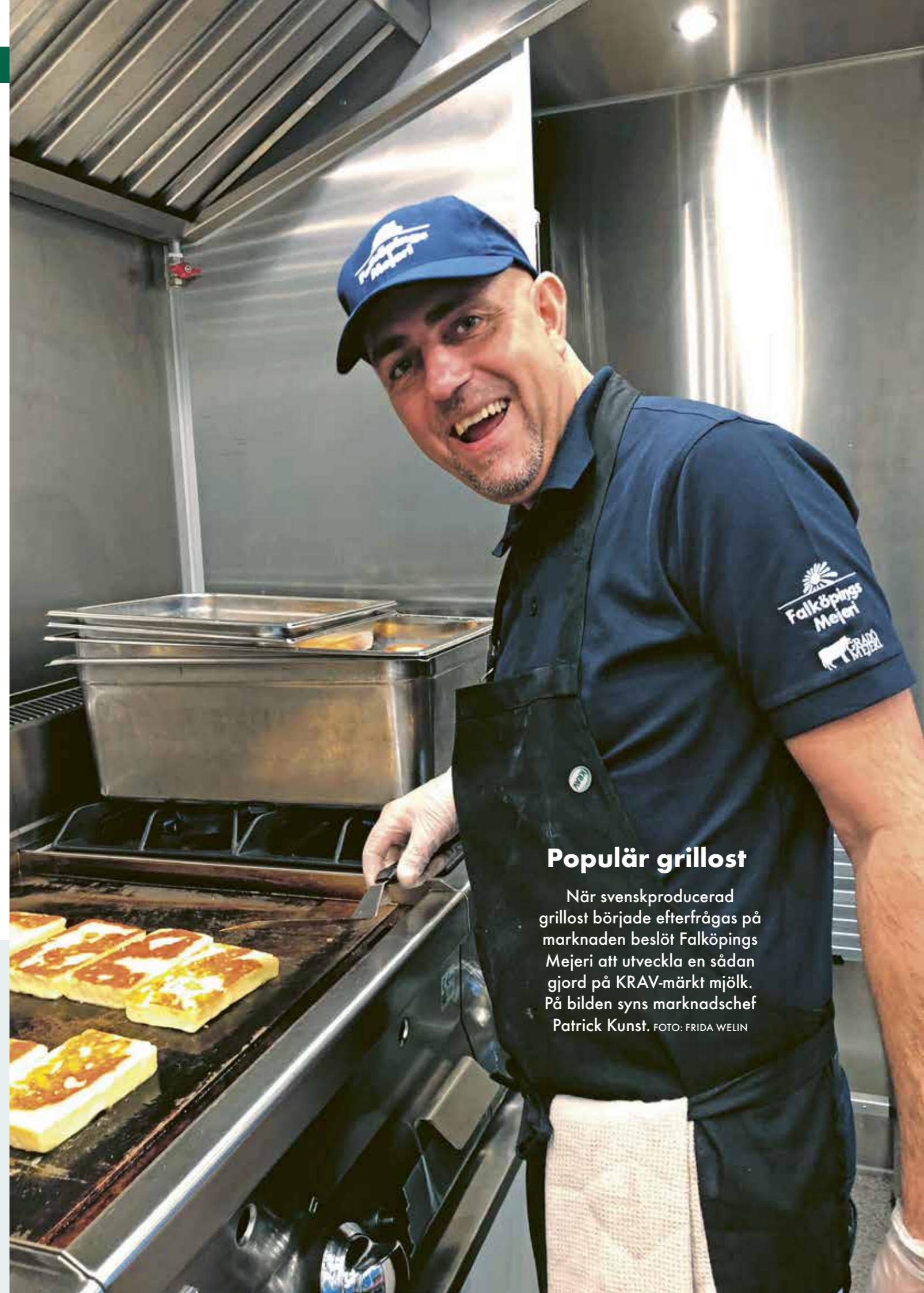
Tillväxten av KRAV-certifierade företag för livsmedelsförädling fortsätter, från 697 stycken under 2020 till 710 stycken under 2021. Intresset bland mindre företag att tillverka KRAV-märkta produkter motsvarar det ökande konsumentintresset för hållbara livsmedel.

FOTO: CHARLOTTA LINGWALL

KRAV-MÄRKT WOK.

KRAV-certifierade Magnihill släppte nya KRAV-märkta produkter i handeln under 2021, bland annat dessa svenska KRAV-ekologiska wokgrönsaker.

Populär grillost

När svenskproducerad grillost började efterfrågas på marknaden beslöt Falköpings Mejeri att utveckla en sådan gjord på KRAV-märkt mjölk. På bilden syns marknadschef Patrick Kunst. FOTO: FRIDA WELIN

Restaurangbranschen kommer sakta på fötter

En av de värst drabbade branscherna under coronapandemin har varit restaurangsektorn. Det har också påverkat inköpen av ekologiska livsmedel. De KRAV-certifierade offentliga köken började dock återhämta sig under 2021, och för de privata restaurangerna blev sommaren 2021 en period av uppgång, då en stor del av pandemirestriktionerna lättade.

Enligt det politiska mål som gäller för offentlig livsmedelskonsumtion, ska 60 procent vara ekologisk år 2030. Ekomatcentrum publicerar i maj varje år statistik för andelen ekologiskt i offentliga kök. Vid denna rapportens tryckning gäller deras senaste tillgängliga statistik år 2020. Under 2020 var andelen ekologiskt i de offentliga köken 38 procent (2019: 39 procent). Detta är första gången sedan Ekomatcentrum började sina mätningar 1999 som ekoandelen har minskat.

STABILT I OFFENTLIG SEKTOR

Avhoppet från KRAV-certifieringen under 2021 var ovanligt stort (några kommuner med sammanlagt cirka 200 certifierade enheter). Trots det visar kompletterade

statistik från Mathilda Food System/Mashie att andelen ekologiskt av samtliga inköp från cirka 220 KRAV-certifierade kommuner under första halvåret 2021 var 38 procent (2020: 37 procent), och under andra halvåret 37,3 procent (2020: 38 procent). Andelen KRAV-märkta inköp av de ekologiska var 2021 53,7 procent (2019: 55,1 procent).

De kommuner som lämnade KRAV-certifieringen har till stor del fortsatt att arbeta i samma anda med inköp av ekologiska och KRAV-märkta livsmedel. En av de kommuner som lämnade KRAV-certifieringen registrerade sig direkt för varumärkesanvändning, vilket betyder att alla deras enheter får marknadsföra KRAV-märkta produkter i lösvikt vid servering i sina kök.

ANDELEN EKOLOGISKT PÅ SAMMA NIVÅ

I Ekologiska Årsrapporten 2021 anges de privata restaurangernas andel ekologiska inköp vara oförändrat mellan 2020 och 2021, och låg på 7,4 procent. Men situationen var pressande för de privata restaurangerna under 2021 som helhet, och en rad restauranger lämnade KRAV-certifieringen. Under sommaren "pandemipaus" ökade dock omsättningen, och även inköpen av ekologiska råvaror ökade då med cirka 200 miljoner kronor jämfört med 2020. Det är fortfarande långt under nivån för 2019, men innebar en viss återhämtning. De kunder som tidigare köpte ekologiskt uppges ha fortsatt med detta, bland annat för att man inte ser någon konflikt mellan ekologiskt och svenskt eller närproducerat. Många ekologiska råvaror uppfyller alla dessa tre kriterier.

VINNARE. KRAV-certifierade restaurangen Foderbordet vann KRAVs pris Årets hållbara offentliga restaurang 2021. Vinnaren korades på White Guide Junior-galan 3 november i Helsingborg. FOTO: MARIE KJELLANDER

NYA REGLER FÖR BÄTTRE MERVÄRDEN

Under 2021 avslutades översynen av KRAVs regler för restauranger och storhushåll. Ett av syftena med de nya reglerna är att en KRAV-certifiering ska skapa ännu bättre mervärden när det gäller hållbarhet och lönsamhet, och samtidigt göra det enklare för restaurangerna att mäta och följa upp sin certifiering. Efter två remissomgångar antogs reglerna i juni 2021 och började gälla från 2022.

En ny definition har lagts till i de nya reglerna, när begreppet "hållbara livsmedel" ersätter det tidigare "godkända livsmedel". Fler livsmedel får nu också räknas som hållbara. Förutom allt KRAV-märkt gäller det alla ekologiska livsmedel – tidigare godkändes inte EU-ekologiska animalier. Det gäller också alla fiskprodukter som är MSC-

märkta. Dessutom räknas nu även svenskt viltkött som ett hållbart livsmedel.

I samband med de nya reglerna har KRAVs restaurangmärken i dialog med branschen fått ett nytt utseende. Restaurangmärkningarna har dessutom fått nya benämningar och motsvarar ett nytt sätt att beräkna hållbara livsmedel på (se nedan).

UPPDATERAD RESTAURANGUTBILDNING

I samband med de nya reglerna har KRAV uppdaterat den webbaserade restaurangutbildningen för restauranger, offentliga kök och caféer. Utbildningen riktar sig till restauranger som vill bli eller redan är KRAV-certifierade. Den förklarar vilka regler som gäller för en certifierad restaurang och varför det är bra för en restaurang att vara KRAV-certifierad. All

personal på en KRAV-certifierad restaurang som arbetar med tillagning eller servering ska gå en utbildning om KRAV och KRAV-certifiering. Tillfälligt anställd personal kan ta del av ett dokument som finns på KRAVs webbplats, även i en engelsk version.

UTMÄRKELSER FÖR HÅLLBAR MAT

KRAV fortsätter samarbetet med White Guide Junior och White Guide Senior, som lyfter fram arbetet för ökad hållbarhet i förskole-, skol- och äldreomsorgsköken genom att utse förebilder och föregångare. KRAVs pris "Årets hållbara offentliga restaurang" tilldelades 2021 Restaurang Foderbordet på Naturbruksskolan Sötäsen i Töreboda, som ligger på näst högsta certifieringsnivån.

KRAVs nya restaurangmärkningar

KRAVs restaurangmärken har ett nytt utseende från 2022. Nu anges restaurangens inköp av andelen hållbara livsmedel i förhållande till de totala inköpen under ett år på fyra nivåer: en grundnivå, och tre premiumnivåer: brons, silver och guld.

*Hållbara livsmedel omfattar KRAV-märkta produkter, alla EU-ekologiska och MSC-märkta livsmedel samt svenskt viltkött.

GRUND

Minst 10 procent av alla inköpta livsmedel ska vara KRAV-märkta (mätt i kr), och sammanlagt minst 20 procent av alla livsmedel ska vara *hållbara livsmedel.

BRONS

Minst 20 procent av alla inköpta livsmedel ska vara KRAV-märkta (mätt i kr), och sammanlagt minst 30 procent av alla livsmedel ska vara *hållbara livsmedel.

SILVER

Minst 40 procent av alla inköpta livsmedel ska vara KRAV-märkta (mätt i kr), och sammanlagt minst 60 procent av alla livsmedel ska vara *hållbara livsmedel.

GULD

Minst 60 procent av alla inköpta livsmedel ska vara KRAV-märkta (mätt i kr), och sammanlagt minst 90 procent av alla livsmedel ska vara *hållbara livsmedel.

Goda arbetsvillkor gäller alla producenter av KRAV-märkt

Under 2021 slutförde KRAV den regelöversyn som resulterade i skärpta regler för bättre arbetsvillkor. Från 2022 gäller nu samma grundprinciper för alla som producerar KRAV-märkta livsmedel, oavsett var i världen ett livsmedel har odlats, fötts upp och förädlats.

Produkter som införs från EU-området eller importeras från länder utanför EU för att KRAV-märkas, måste vara godkända och certifierade enligt EU-förordningen för ekologisk produktion. Därutöver har KRAV ett antal tilläggskrav som måste uppfyllas innan KRAV-märket får sättas på en produkt. En av dessa tilläggsregler gäller bättre arbetsvillkor.

SKÄRPTE REGLER INOM EU

En av tilläggsreglerna handlar om bättre arbetsvillkor. Dessa regler har skärpts och trädde i kraft i januari 2022, med en övergångstid på ett år. Tidigare gällde reglerna för bättre arbetsvillkor endast verksamheter i länder utanför EU och EES, plus Schweiz, Storbritannien och Nordirland, USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland och Japan. Skärpningen gäller nu livsmedel producerade i de länder som tidigare var undantagna. Orsaken till KRAVs regeländring är att oacceptabla arbetsvillkor finns i alla länder, även inom EU och i andra höginkomstländer.

Kontrollen av att reglerna efterlevs kommer dock att göras på olika sätt. I de nytillkomna länderna saknas i stort sett sociala certifieringar, som exempelvis FairTSA, Rainforest Alliance och Fairtrade. Därför ska de KRAV-certifierade företag som importerar varor från dessa länder arbeta systematiskt för

att minimera riskerna för dåliga arbetsvillkor och brott mot mänskliga rättigheter i sina leverantörsled. I de länder som redan tidigare omfattades av regler för bättre arbetsvillkor är sociala certifieringar vanliga. Vid import från dessa länder ska det KRAV-certifierade importföretaget även i fortsättningen kunna visa att goda arbetsvillkor och grundläggande mänskliga rättigheter tillgodoses, genom fysiska kontroller på plats i landet med hjälp av KRAVs checklista eller genom någon av de certifieringar eller leverantörsgrensningssystem som KRAV erkänner.

RESURSEFFEKTIVA FÖRPACKNINGAR

En annan tilläggsregel för alla importerade produkter som ska KRAV-märkas gäller förpackningar, som ska vara så resurs- och klimateffektiva som möjligt. De får inte innehålla PVC-plast eller BPA, inte vara behandlade med konserveringsmedel eller desinfektionsmedel.

Därutöver finns en rad tilläggsregler för olika typer av produkter som ska importeras och KRAV-märkas. För soja och palmolja (oljepalm) får nyodling inte ske i områden med skyddsvärd natur, exempelvis regnskog. För kött och mejeriprodukter är reglerna formulerade utifrån svenska förhållanden, och så tuffa att producenter utanför Sverige oftast

inte kan leva upp till dem. Därför kommer KRAV-märkt kött och mejeriprodukter nästan alltid från svenska gårdar.

VIKTIGT VÄLJA HÅLLBART

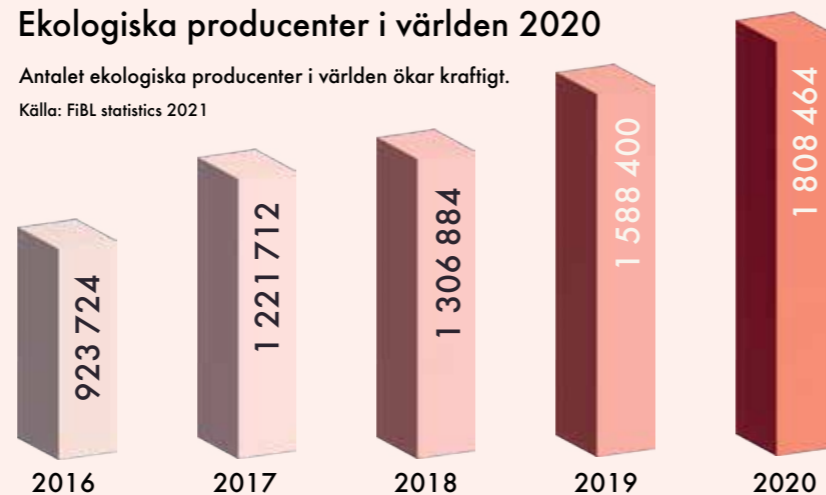
Mer än hälften av alla KRAV-märkta varor importeras. Vanliga produktkategorier är frukt och grönsaker, kaffe, vin, bönor, linser och russin. Det är viktigare för klimatpåverkan hur en vara produceras än var den produceras, något som det är bra att vara medveten om ifall man vill välja hållbart producerade varor när man köper sådant som inte kan produceras i Sverige. Förbud mot naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel gäller naturligtvis även importerade KRAV-märkta livsmedel, liksom förbudet att använda GMO (genetiskt modifierad organism). Bekämpning av insekter och behandling av växtsjukdomar får ske endast med medel som EU-förordningen för ekologisk produktion tillåter.

Det finns ett 70-tal KRAV-certifierade företag utanför Sverige som kontrolleras av svenska certifieringsorgan. Dessa företag säljer produkter som de köper in från olika delar av världen, bland annat torkad frukt, socker, juiceråvara, frukt, grönsaker och fisk, och dessa företag ska uppfylla alla regler som gäller för KRAV-certifierad verksamhet.

Ekologiska producenter i världen 2020

Antalet ekologiska producenter i världen ökar kraftigt.

Källa: FiBL statistics 2021

Mer hållbart producerat kaffe

Kaffe och andra importerade KRAV-märkta varor produceras på ett så hållbart sätt som möjligt. KRAV har dessutom regler för att de som plockar bönorna ska ha schyssta arbetsvillkor.

FOTO: SARA ÄNGFORS

IT-system underlättade arbetet på distans

KRAVs digitala arbetssätt har utvecklats under 2021 – det andra året då organisationen på grund av coronapandemin huvudsakligen har arbetat på distans. KRAVs väl fungerande IT-system har underlättat övergången till det nya arbetssättet.

Även 2021 blev ett år med huvudsakligen arbete på distans. Första halvåret avslutades med en digital sommaravslutning och hösten inleddes med en kick-off utomhus. Därefter provades ett nytt arbetssätt där varje mötesansvarig avgjorde huruvida mötet skulle vara fysiskt eller digitalt. Medarbetare började återvända mer frekvent till kontoret, samtidigt som fördelarna från distansarbetet bibehölls såsom korta "starta-upp-dagen-möten".

För att utvärdera det nya arbetssättet och för att utreda framtida arbetsformer genomfördes en enkät under hösten. Den visade att både fysiska, digitala såväl som hybridmöten fungerade väl, men att känslan för den gemensamma kulturen minskade när inte medarbetare från olika avdelningar träffades fysiskt.

Mot slutet av året krävde ökad smittspridning och nya restriktioner distansarbete på nytt, och julavslutningen på KRAV fick hållas utomhus. För att bidra till god ergonomi på hemmakontoren har KRAV lånat ut kontorets storskärmar, tangentbord och headsets. Riktlinjer kring ergonomi finns på intranätet så att medarbetare kan få tips om vad som är bra att tänka på.

Vi har börjat leta efter nya kontorslokaler, och för att identifiera behovet har ett antal workshops genomförts. En "flyttgrupp" med representanter för medarbetarna deltar i letandet efter lokaler som stämmer med det identifierade behovet.

STABILT ENLIGT UNDERSÖKNING

I november genomfördes den årliga enkätundersökningen av medarbetarnas uppfattning om arbetsmiljö och arbetsvillkor, Nöjd Personal Index (NPI). Jämfört med föregående år visar resultatet ett stabilt läge. Indikatorn arbetsglädje 67 (2020: 66) ökade en enhet och indikatorn lojalitet 75 (2020:75) förblev oförändrad. Inom varje avdelning följs resultaten upp för att diskutera vad som kan göras för att skapa bättre arbetsglädje. Vidare genomförs medarbetarsamtal och uppföljande samtal enligt en årsplan, där både KRAVs ledord och förbättringar av arbetsmiljön diskuteras och följs upp.

UTBILDNING I KUNDMÖTEN

I en organisation som KRAV är uppdaterad kunskap om hållbar livsmedelsförsörjning och omvärldstrender en förutsättning för att upprätthålla bra regelutveckling och ett trovärdigt varumärke. En utbildning för alla marknads- och regelutvecklare om utvecklat kundbemötande initierades under hösten 2021 och ska pågå under våren 2022. Vidare har ledningsgruppen startat ett ledarutvecklingsprogram utifrån KRAVs ledord och ledarprofil.

SAMARBETE MED FACKET

KRAV följer Fremias (fd KFO – arbetsgivarorganisationen för företag och organisationer inom kooperativ, idéburen välfärd

och civil-samhälle) kollektivavtal. Som komplement till detta finns ett lokalt avtal. På arbetsplatsen finns en lokal fackklubb, KRAV-ettan, med medlemmar från Unionen och Akademikerna. Arbetsmiljökommittén (AMK) bestod 2021 av två arbetsmiljöombud och en person från ledningen.

HÄLSA OCH FRISKVÅRD

Alla medarbetare på KRAV erbjuds upp till 2000 kronor per år i friskvårdsbidrag. Gemensamma aktiviteter som tidigare erbjudits, har i och med pandemin inte kunnat genomföras på samma sätt. Sjukfrånvaron på KRAV var under 2021 0,8 procent (2020: 0,2 procent) mätt i timmar av ordinarie arbetstid avseende kort sjukfrånvaro. Det finns en friskvårdsansvarig som tar initiativ till aktiviteter, under 2021 exempelvis digitala yoga-pass.

INTERNT HÅLLBARHETSARBETE

Även KRAVs verksamhet på kontoret har hållbarhetsfokus. Höga miljö- och hållbarhetskrav ställs vid alla inköp, och i synnerhet när det gäller livsmedel. Endast leverantörer som lever upp till högt ställda miljö- och hållbarhetskrav anlitas. Förnybar el används och allt avfall källsorteras. Vid all intern och extern representation erbjuds så långt möjligt KRAV-märkt eller ekologisk mat. I ökande grad görs internationella resor med tåg. Längre resor i Sverige görs nästan utan undantag med tåg.

KRAVs ledord

På KRAV arbetar vi alltid för våra kunders bästa. För att använda våra kompetenser till detta på bästa sätt, samverkar vi medarbetare i positiv anda. I vårt arbete utgår vi alltid från KRAVs strategi och vision. Våra ledord är tillitsfullt, engagerat och trovärdigt.

Tillitsfullt

Vi ger och tar emot feedback
Vi accepterar olika sätt att nå målet
Vi tar vara på olikheter

Engagerat

Vi är nyfikna och intresserade av varandra och våra kunder
Vi tar initiativ till att hjälpa till och samarbeta
Vi ger förslag på lösningar när vi ställs inför utmaningar

Trovärdigt

Vi tar reda på fakta och är uppdaterade på det senaste i branschen
Vi är transparenta – vilket innebär att vi är öppna med vad vi kan och inte kan
Vi tar ansvar för och följer upp vår verksamhetsplan

PERSONALFAKTA	2018	2019	2020	2021
Antal helårsanställda	28	26	26	25
Fördelning kvinnor/män %	86/14	80/20	85/15	76/24
Fördelning kvinnor/män ledande befattningar %	75/25	60/40	75/25	75/25
Sjukfrånvaro, korttid %	1,5	1,6	0,2	0,8
NPI Arbetsglädje	59	69	66	67
NPI Lojalitet	67	76	75	75

Om hållbarhetsrapporten och GRI

KRAVs femte HÅLLBARHETSRAPPORT

För att säkerställa en relevant och trovärdig rapportering tillämpar KRAV Global Reporting Initiatives (GRI) standarder för hållbarhetsredovisning. Detta är KRAVs femte hållbarhetsrapport och avser räkenskapsåret 2021. Rapporten är upprättad i enlighet med GRI Standards: Core option, och omfattar KRAV ekonomiska förenings hela verksamhet. Hållbarhetsrapporten publiceras årligen i samband med årsstämman.

VÄSENTLIGA HÅLLBARHETSFRÅGOR

KRAVs väsentliga hållbarhetsfrågor omfattar regelutveckling, miljömässiga och sociala bedömningar, påverkansarbete samt kommunikation av KRAV och KRAV-märkta produkter.

INTRESSENTDIALOG

KRAVs viktigaste intressentgrupper är KRAV-certifierade aktörer genom hela livsmedelskedjan, medlemmar, styrelse, konsumenter, certifieringsorgan, medarbetare samt politiska beslutsfattare. Innehållet i redovisningen utgår från den påverkan på hållbar utveckling som KRAVs verksamhet har och de frågor som har störst betydelse för intressenterna. Viktiga frågor identifieras genom löpande dialog och kommunikation. Inför framtagandet av 2018 års hållbarhetsrapport genomförde KRAV en fördjupad intressentdialog i form av kvalitativa intervjuer med representanter från ett tiotal medlemsföretag i syfte att identifiera utvecklings- och förbättringsområden.

Utifrån löpande dialog med kunder, medlemmar och omvärld samt ovan nämnda intressentdialog har vi i rapporten fokus på omvärlds- och konsumenttrender, regelutveckling samt KRAVs kommunikation om märkningen.

GRI-INDEX

På nästa sida finns ett GRI-index med de obligatoriska GRI-upplysningarna samt relevanta GRI-områden och upplysningar som KRAV har valt att redovisa i rapporten. Mer om GRI Standards på: globalreporting.org.

KONTAKTA OSS GÄRNA

För mer information om redovisningen eller vårt hållbarhetsarbete kontakta KRAV genom att maila till: info@krav.se
Läs också mer på vår webbplats: www.krav.se

GRI-index

ORGANISATIONSPROFIL		SIDHÄNVISNING
102-1	Organisationens namn	KRAV
102-2	Affärsmodell, viktigaste varumärkena, produkterna och tjänsterna	5-11
102-3	Lokalisering av organisationens huvudkontor	Uppsala
102-4	Lokalisering av organisationens verksamhet	Sverige
102-5	Ägarstruktur och företagsform	5
102-6	Marknader som organisationen är verksam på	5 Hela livsmedelskedjan - lantbruk, fiske, förädling, dagligvaruhandel samt restauranger i privat och offentlig sektor
102-7	Den redovisande organisationens storlek	6, 26 KRAV omsatte 40,2 MSEK och hade 25 anställda 2021
102-8	Information om personalstyrka	26
102-9	Beskrivning av organisationens leverantörskedja	5 Leverantörskedja tolkas i överförd betydelse som de aktörer i livsmedelskedjan som levererar KRAV-certifierad mat
102-10	Väsentliga förändringar för organisationen och dess leverantörskedja under redovisningsperioden	Inga väsentliga förändringar under året
102-11	Beskrivning av om och hur organisationen följer försiktighetsprincipen	10-11
102-12	Externt utvecklade ekonomiska, miljömässiga och sociala deklarerationer, principer eller andra initiativ som organisationen anslutit sig till eller stödjer	Agenda 2030, ILOs regler, FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, IFOAMs principer för ekologisk produktion, MSC
102-13	Betydande medlemskap i organisationer och/eller nationella/internationella lobbyorganisationer	KRAV är medlem i IFOAM samt i flera svenska och internationella organisationer
STRATEGI		
102-14	Uttalande från senior befattningshavare	4
ETIK OCH INTEGRITET		
102-16	Beskrivning av organisationens värdegrund, etiska principer och regler för uppförande	10-11, 27
STYRNING		
102-18	Redogörelse för organisationens bolagsstyrning	5, 31
KOMMUNIKATION OCH INTRESSETER		
102-40	Intressentgrupper som organisationen har kontakt med	28
102-41	Andel av personalstyrkan som omfattas av kollektivavtal	100%
102-42	Beskrivning av identifiering och urval av intressenter	28
102-43	Tillvägagångssätt vid kommunikation med intressenter	28
102-44	Viktiga områden och frågor som har lyfts i intressentdialogen	28
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT FÖR REDOVISNING		
102-45	Enheter som inkluderas i organisationens finansiella rapporter	Se KRAVs årsredovisning 2021
102-46	Process för att definiera redovisningens innehåll och avgränsningar	28
102-47	Redogörelse för samtliga väsentliga ämnesområden som identifierats	28
102-48	Förklaring till effekten av förändringar av information som lämnats i tidigare redovisningar och skälen för sådana förändringar	Inga sådana förändringar

TILLVÄGÅNGSSÄTT FÖR REDOVISNING (Fortsättning)		SIDHÄNVISNING
102-49	Väsentliga förändringar som gjorts i redovisningen sedan föregående redovisningsperiod	Inga sådana förändringar
102-50	Redovisningsperiod	28
102-51	Datum för publicering av den senaste redovisningen	28
102-52	Redovisningscykel	28
102-53	Kontaktpunkt för frågor angående redovisningen och dess innehåll	info@krav.se
102-54	Redogörelse för rapportering i enlighet med GRI Standards redovisningsnivåer	28
102-55	GRI-index	29-30
102-56	Redogörelse för externt bestyrkande	Ej externt bestyrkt
ÄMNESSPECIFIKA INDIKATORER		
GRI 300 MILJÖ		
308 (2016)	Miljöbedömning av leverantörer	Tolkas här som KRAV-certifierade aktörer
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	8-11, 14-23
103-3		
308-1	Nya leverantörer som utvärderats utifrån miljökriterier	100%
308-2	Miljöpåverkan i leverantörskedjan och vidtagna åtgärder	10-11 26 certifikat drogs in 2021 på grund av otillräcklig efterlevnad av KRAVs regler
GRI 400 SOCIAL PÅVERKAN		
404 (2016) Kompetensutveckling		
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	26
103-3		
404-3	Andel anställda som löpande får utvärdering av prestation och kompetens	26 Prestation och kompetens utvärderas årligen för alla anställda, via utvärderingssamtal
405 (2016) Mångfald och jämställdhet		
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	Det finns riktlinjer för mångfald och jämställdhet
103-3		
405-1	Köns- och åldersfördelning (samt ev. uppdelning i andra mångfalds kriterier) i styrelse, ledning och bland övriga medarbetarkategorier	26
414 (2016) Social bedömning av leverantörer		
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	10-11, 24
103-3		
414-1	Nya leverantörer som utvärderats utifrån sociala kriterier	100%
415 (2016) Politisk påverkan		
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	12-13
103-3		
417 (2016) Marknadsföring och märkning		
103-1		
103-2	Hållbarhetsstyrning	12-13
103-3		
417-3	Lagefterlevnad i marknadskommunikation	Inga avvikelser
Egen upplysning	Antal KRAV- licenser	6
Egen upplysning	Försäljning av KRAV-märkt mat	6

KRAVs organisation

KRAV är en ekonomisk förening som drivs utan vinstintresse. KRAV ägs av 24 medlemmar som representerar hela livsmedelskedjan.

KRAV styrelse

KRAVs styrelse består av ordförande, sju ledamöter och en personalrepresentant. Styrelsen, förutom personalrepresentanten, utses av föreningsstämman och ska sammantaget ha en bred

kompetens inom hållbar livsmedelsförsörjning utifrån vad som specificeras i KRAVs stadgar.

- Linus Källander (ordförande)
- Sara Bergqvist
- Thomas Bertilsson
- Patrik Hansson
- Eva Hagström Öberg
- Anders Lunneryd
- Jonas Regné
- Charlotta Szczepanowski
- Åsa Orrö (personalrepresentant)

VISION

All produktion av livsmedel är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar och tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

STRATEGI

KRAV driver utvecklingen av ekologiska och hållbara livsmedel samt underlättar för aktörer i livsmedelskedjan och konsumenter att agera ansvarsfullt.

KRAV ekonomisk förening, Box 1037, 751 40 Uppsala, Tel 018-15 89 00
www.krav.se - info@krav.se

Har du synpunkter på KRAV och denna Hållbarhetsrapport kontakta oss på info@krav.se